

Nationaal Rapporteur Mensenhandel
en Seksueel Geweld tegen Kinderen

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Ministerie van Veiligheid en Justitie
t.a.v. dhr. mr. I.W. Opstelten

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.nationaalrapporteur.nl

Contactpersoon
Luuk Esser
Onderzoeker

Ons kenmerk
9438

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

Datum 21 maart 2014
Onderwerp Consultatie Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen
en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

Excellentie,

Bij e-mail van 28 januari 2014 heeft u mij verzocht te adviseren over het conceptvoorstel van rijkswet tot goedkeuring en het concept voorstel van wet tot uitvoering van het op 11 mei 2011 te Istanboel tot stand gekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (*Trb.* 2012, 233). Ik stel het bijzonder op prijs dat u mij bij de consultatie van deze voorstellen hebt betrokken.

Mijn mandaat strekt zich uit over de terreinen mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen. Hoewel het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld primair andere terreinen bestrijkt, is sprake van een duidelijke overlap tussen deze terreinen en mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen. Daar waar een duidelijke relatie bestaat tussen deze thema's heb ik het opportuun geacht een reactie op voornoemde voorstellen te geven. In de bijlage bij deze brief treft u mijn advies.

Indien u prijs stelt op een nadere toelichting van het advies, ben ik daar vanzelfsprekend gaarne toe bereid.

Hoogachtend,

Corinne Dettmeijer-Vermeulen,
Nationaal rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen

Bijlage: Advies van de Nationaal rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen over de wetsvoorstellen bij het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld

Advies van de Nationaal rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen over de wetsvoorstellen bij het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Trb. 2012, 233)

De relatie tussen art. 284 Sr en art. 273f Sr

In de memorie van toelichting bij het voorstel van rijkswet wordt veelvuldig verwezen naar het dwangdelict uit het Wetboek van Strafrecht (art. 284 Sr). Zowel het mensenhandeldelict (art. 273f Sr) als het dwangdelict (art. 284 Sr) is opgenomen in de Titel 'Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid' in het Wetboek van Strafrecht. Op verschillende plekken in de memorie van toelichting wordt gewezen op de verwantschap tussen mensenhandel en de verschillende gedragingen die onder art. 284 Sr kunnen worden gebracht (o.a. seksueel geweld, met inbegrip van verkrachting; gedwongen huwelijk; vrouwelijke genitale verminking). Ik onderschrijf de relatie tussen deze delictueuze gedragingen en mensenhandel. Over het belang van het leggen van de relatie tussen gedwongen huwelijken en mensenhandel heb ik reeds eerder gewezen tijdens rondetafelgesprekken van de Verkennergroep huwelijksdwang en achterlating d.d. 8 februari 2013 en 8 maart 2013. Tevens heb ik dit onderwerp naar voren gebracht in mijn advies over het conceptvoorstel Wet tegengaan huwelijksdwang (*Kamerstukken II 2012/13, 33 488, nr. 2*). Een gedwongen huwelijk kan een vorm van mensenhandel zijn indien sprake is van een (oogmerk van) uitbuiting.¹ Bovendien kan binnen de constellatie van een gedwongen huwelijk van een dusdanige afhankelijkheidsrelatie sprake zijn, dat de echtgenote zich in een kwetsbare situatie bevindt om uitgebuit te worden. Een gedwongen huwelijk kan dan uitmonden in uitbuiting.

In recente rechtspraak is tevens gebleken dat een relatie kan bestaan tussen gedwongen abortus en mensenhandel. Zo kan een gedwongen abortus bijvoorbeeld als gewelddadig dwangmiddel worden ingezet in de context van art. 273f Sr. De gewelddadige werking die uitgaat van het moeten ondergaan van een gedwongen abortus wordt dan gebruikt om controle op een persoon uit te oefenen. Onder artikel 39 (Gedwongen abortus en gedwongen sterilisatie) in de memorie van toelichting wordt de relatie met mensenhandel niet gelegd. Ik adviseer u de relatie tussen gedwongen abortus en mensenhandel in de memorie van toelichting nadrukkelijker tot uiting te brengen.

De inzet van het dwangdelict in het Wetboek van Strafrecht (art. 284 Sr)

Zoals ik hierboven reeds opmerkte, noemt u art. 284 Sr op verschillende plaatsen als een mogelijkheid daders van de strafbare feiten die door het Verdrag worden genoemd, strafrechtelijk te vervolgen. Inderdaad lijkt dat in de context van de betreffende gedragingen, bijvoorbeeld in het geval van een gedwongen huwelijk, een passend delict uit het Wetboek van Strafrecht.

Het delict is in het (recente) verleden weinig toegepast. Zowel op het niveau van de opsporing, vervolging en berechting bestaat om die reden naar verwachting weinig expertise ter zake. Training en bewustwording binnen de betrokken organisaties zijn daarom van groot belang wil ook de strafrechtelijke aanpak, via

¹ Zie M. Boot-Matthijssen, annotatie bij: EHRM 31 juli 2012, nr. 40020/03, *European Human Rights Cases (EHRC) 2012, 221 (M. e.a. t. Italië en Bulgarije)*.

de weg van art. 284 Sr, slagen. Hierop heb ik ook gewezen tijdens mijn bijdragen aan de rondetafelgesprekken van de Verkennergroep huwelijksdwang en achterlating d.d. 8 februari 2013 en 8 maart 2013. Ik raad u aan de kennisontwikkeling in de justitiële keten ten aanzien van de toepassing van art. 284 Sr expliciet onderdeel uit te laten maken van de reeds door u genoemde initiatieven onder Artikel 15 (Trainen van beroepskrachten). Daarbij zou in het bijzonder aandacht moeten uitgaan naar huwelijksdwang en de relatie met mensenhandel.

De strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen

In het voorstel van wet ter uitvoering van het Verdrag stelt u een nieuw art. 285c Sr voor, waarin de strafbaarstelling van voorbereiding van huwelijksdwang is opgenomen. In de memorie van toelichting wordt voorzien in een nadere duiding van het begrip 'lokt' in de zin van art. 285c Sr. Van lokken is onder meer sprake indien een persoon onder valse voorwendselen wordt bewogen naar het buitenland te reizen. Het lokken omvat volgens de memorie van toelichting voorts elke handeling die redelijkerwijs geschikt kan worden geacht om een persoon te bewegen naar het buitenland te reizen, terwijl als die handeling achterwege was gebleven of als de persoon had geweten wat het werkelijke oogmerk van de reis is, die persoon niet naar het buitenland zou zijn gereisd. Bij de beoordeling of een handeling redelijkerwijs geschikt is om een persoon te bewegen naar het buitenland te reizen, zou mijns inziens niet alleen van invloed moeten zijn de vraag of de handeling objectief gezien geschikt is om een ander te bewegen. Of die handeling daartoe geschikt is, zal in voorkomende gevallen ook sterk afhangen van de subjectieve beleving van het slachtoffer. Wat voor de ene persoon een reden is om zich van het ene naar het andere land te laten lokken, is dat voor de andere persoon niet. In dit kader is ook relevant dat daders vaak kwetsbare groepen uitkiezen vanwege hun verminderde weerbaarheid (zie artikel 12, overweging 87 in het Explanatory Report bij het Verdrag). Aan de druk die op slachtoffers wordt uitgeoefend om van het ene naar het andere land te reizen, moeten in deze gevallen niet te hoge eisen worden gesteld. Dat de subjectieve beleving van een slachtoffer, door zijn of haar persoon of de omstandigheden waarin deze zich bevindt, bij de beoordeling van de geschiktheid van de uitlokkingshandeling een grote rol kan spelen, zou mijns inziens in de memorie van toelichting bij het voorgestelde art. 285c Sr sterker kunnen worden benadrukt. Daardoor reikt de memorie van toelichting meer handvatten aan die de rechter bij de interpretatie van het delict behulpzaam kunnen zijn.

Hierboven heb ik tevens mijn opmerkingen geplaatst bij de relatie tussen huwelijksdwang en mensenhandel. Die opmerkingen gelden ook hier. Voorbereidingshandelingen van huwelijksdwang kunnen onderdeel uitmaken van de handelingen die zijn opgenomen in art. 273f Sr (denk bijvoorbeeld aan het 'werven' in de zin van art. 273f lid 1 sub 1 Sr of een poging van het misdrijf strafbaar gesteld in art. 273f lid 1 sub 4 Sr). Indien sprake is van een voorbereidingshandeling is alertheid op de aanwezigheid van mensenhandel geboden. Ik adviseer u dit punt in de memorie van toelichting aan de orde te stellen.

De Verkennergroep huwelijksdwang en achterlating

In 2013 heb ik deelgenomen aan twee rondetafelgesprekken ter advisering van de Verkennergroep huwelijksdwang en achterlating (op 8 februari en 8 maart).

De verkennergroep heeft op 6 juni 2013 haar eindrapportage uitgebracht. In de eindrapportage zijn verscheidene (concrete) maatregelen voorgesteld die zien op bewustwording, preventie, signalering en hulpverlening in relatie tot huwelijksdwang en achterlating.² Deze maatregelen ontbreken nu in de hoofdstukken II (Integraal beleid en gegevens verzamelen), III (Preventie) en IV (Bescherming en ondersteuning) van de memorie van toelichting bij het voorstel. Ik adviseer u de maatregelen in deze hoofdstukken op te nemen.

² Brief van de minister van SZW inzake de aanpak van huwelijksdwang en achterlating d.d. 6 juni 2013, 2013-0000072292.